

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת ויקרא (זכור) תשפ"ב לפ"ק

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רפ"ב

שפירש באלשיך הכתוב (ויקרא יט-יז) הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, כי בשעה שאומרים תוכחה לחבירו, אין לומר לו בדרך זלזול לכנהו רשע ומפחותי הערך על מה שעשה, כי לא יתקבלו אצלו הדברים, אלא צריך שיראה לו שמחשיבו לאדם כשר, ולפי רום ערכו לא מתאים שיעשה כדבר הזה. וזהו הוכח תוכיח את עמיתך, תאמר לו שהוא עמיתך, אתה חשוב כמוני, ולא תשא עליו חטא, לכנותו לחוטא ופושע, ואז יעשו הדברים רושם. וזהו הכוונה (משלי ט-ח) אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך, כאשר אתה מוכיח אדם אל תקרא אותו בתואר לץ, פן ישנאך בשמעו זאת, אלא הוכח לחכם, אתה חכם ונבון ומלומד, ולאיש כמותך לא מתאים מה שאתה עושה ע"כ.

והנה כאן היה פעם הראשון שאמר ה' למשה צא ואמור להם דברי כבושין, ולימד אותו איך צריכין לומר תוכחה, מתחלה יש להראות הערכתו הגדולה בעיניך, ואחר כך תעורר אותו ותוכיחו. ותחלת דברי הכבושין צריכין להיות ראו גודל מעלתכם 'בשבילכם הוא נדבר עמי', חשיבות מעלתכם גדול בעיני ה' יותר ממעלתי, שהרי רק בשבילכם הוא נדבר עמי, ואחר הקדמה זו יוכל להמשיך להם בדברי כבושין.

*

אך לכאורה יש להבין, דאם זכותן של ישראל באמת גדולה יותר מזכותו של משה, אם כן כשישראל היו במדבר והוצרכו לחם, והמטיר ה' להם לחם מן השמים,

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמור, דבר אל בני ישראל וגו' (א-א). וברש"י פירש, דלכאורה תיבת 'לאמור' מיותר, דהא אמר דבר אל בני ישראל, ועל כרחך שנצטוה בזה לומר להם עוד אמירה, צא ואמור להם דברי כבושין, בשבילכם הוא נדבר עמי ע"כ. ויש להבין היכן נרמזו בכתובים דברי כבושין הללו. ונראה דהנה במתן תורה כתיב שאמרו ישראל למשה, אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלקינו עוד ומתנו וגו', קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלקינו, ואת תדבר אלינו וגו' (דברים ה-כב). וברש"י התשתם את כחי כנקבה וכו', וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני ע"כ. ובשביל דיבור זה לא קיבלו ישראל את התורה מפיו של הקב"ה אלא על ידי משה. ולולא זה היה ה' קורא את כל ישראל לאהל מועד להשמיע להם תורתו, ולא היה קול לו, קול אליו, משה שמע וכל ישראל לא שמעו (רש"י שם), אלא כולם היו שומעים קול ה'. וזהו הדברי כבושין שאמר להם משה, 'בשבילכם הוא נדבר עמי', בשביל שאמרתם קרב אתה ושמע, ה' נדבר עמי ולא עמכם. ואם כן התחלת הכתוב ויקרא אל משה וידבר ה' אליו, אלו הם הדברים הכבושים שתאמר לבני ישראל.

*

והנה רש"י פירש, בשבילכם הוא נדבר עמי, שרק בזכותם הוא דובר עם משה, וכאשר ישראל מנודים לא נתייחד הדיבור עם משה. ולכאורה אין זה דברי כבושין אלא דברי פיוס וניחומין על גודל מעלתם. ונראה על פי מה

בהאי עלמא, דאצלו שפיר איכא בל תלין. ומעתה מובן שפיר הא דירידת המן היתה רק בזכותו של משה. כי הן אמת דזכותן של כלל ישראל יתירה מזכותו של משה שהוא יחיד, מכל מקום אין הם יכולין להמשיך להמטיר להם לחם מן השמים, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא. ורק משה שקיבל כל התורה מפי ה', ומגיע לו שכר מצותיו בהאי עלמא, הוא יכול להשפיע בזכותו מן לכל בית ישראל.

ובזה, נראה לבאר מה שמצינו במתן תורה, אחרי שבני ישראל לא רצו להמשיך לשמוע מפי ה', רק על ידי משה, אמר ה' למשה היטיבו כל אשר דברו (דברים ה-כח). כי בהיות שבני ישראל רוצים לקבל התורה על ידי שליח, הרי יגיע להם הפסד בזה, שאין להם שכר מצוה בהאי עלמא, דעל ידי שליח ליכא בל תלין. ואם ברבות הימים יוצרכו להשפעת טובת עולם הזה יוצרכו לקבל זאת רק בזכותו של משה, שהוא ישמע הכל מפי ה', ומגיע לו שכרו בהאי עלמא. וזהו שאמר לו ה', שמעתי את קול דברי העם הזה אשר דברו אליך, ואם כן קבלת התורה תהיה על ידי שליח, ויפסדו בזה טובתם בעולם הזה, ו'היטיבו כל אשר דברו', אתה תהא צריך להמשיך משלך טובתם בעולם הזה, עבור הדיבור שדיברו כעת.

*

ובזה יש להבין גודל ענותנותו של משה, שהעיד עליו הכתוב (במדבר יב-ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ולכאורה איך יצויר שיחזיק עצמו שפל יותר מכל האדם, אפילו מפחותי ערך. ונראה על פי מה שביארנו (עין שמן ראש ח"א השלם פ' בשלח קצח) בטעם שלא רצו ישראל לקבל התורה מפי ה' רק ממשה, כי הנה אנו רואים כי על אמונת ה' יש מסירת נפש גם לקלי הדעת ונשים ועמי הארץ, ומבואר בספרים הק' דהוא מטעם כי אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום. ודבר שיוצא מפי הקב"ה עושה רושם אדיר בלב איש ישראל, כדבר העומד לנגד עיניו אשר אי אפשר לו לנטות מזה ימין ושמאל, והוא מוכן תמיד למסור נפשו עבור זה, כי מכיר שחיותו אינו חיות כלל בלי אמונה. ומעתה אם היינו שומעים את כל התורה מפי הקב"ה בעצמו, הרי אין חשיבות לעבודתינו

ואמרו חז"ל (תענית ט.) דירידת המן היתה בזכות משה ע"ש. הלא זכותן של ישראל גדולה יותר ממשה, בשבילכם הוא נדבר עמו, ולמה לא הגיע להם מתנת המן בזכות הכלל ישראל עצמן.

ונראה דאיתא בגמרא (קידושין לט:) רבי יעקב אמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דבכיבוד אב ואם כתיב (דברים ה-טז) למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב (שם כב-ז) למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה, והיכן אריכות ימיו של זה, אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך ע"כ.

וכתוב בישמח משה (ריש פ' מטות) בשם המפרשים (עין ערבי נחל פ' ואתחנן דרוש ט), דלכאורה הא השי"ת שומר תורתו כדאיתא בירושלמי (ראש השנה א-ג) ושמרו את משמרתי (ויקרא כב-ט), אמר הקב"ה אני שומר מצותיה של תורה, והרי כתיב ביומו תתן שכרו (דברים כד-טו), ולא תלין פעולת שכר (ויקרא יט-ג). והתירוץ לזה על פי מה דקיימא לן בשלחן ערוך (חור"מ סימן שלט-ז) האומר לשלוחו שכור לי פועלים ושכרן, ואמר להם שכרם על בעל הבית, אין שום אחד מהן עובר על בל תלין ע"ש. וכיון שבני ישראל קיבלו את התורה מה' על ידי שליח, משה רבינו, על כן אין חיוב שכר ביומו. והנה ידוע כי 'תורה' מנין תרי"א 'צוה לנו משה' ושתים מפי הגבורה שמענום (מכות כג.). אם כן על התרי"א שכרן על ידי שליח וליכא בל תלין, אבל על השתים מפי הגבורה איכא בל תלין ומגיע שכר בעולם הזה, והם יסוד אמונה. וזהו שאמרו אין ישראל נוזנים אלא בזכות האמונה. ובוה פירש האור חדש בספרו חוות יאיר, טובים השנים מן האחד (קהלת ד-ט), כלומר השני מצות ששמענו מפי האחד ב"ה, כי יש שכר טוב בעמלם, מיד בעולם הזה עכ"ד. ושם יבואר דהיינו דכתיב (חבקוק ב-ד) צדיק באמונתו יחיה ע"כ.

ולפי זה נראה דמשה רבינו שקיבל כל התורה כולה מפיו של הקב"ה, בלי שליח, שפיר מגיע לו שכר מצוה גם

המה, ולא הוצרך למשכן שתהא השכינה שורה בתחתונים, כי הוא עצמו היה משכן ע"ש.

אך לפי זה כאשר הוצרך ה' לדבר עם משה, למה קרא אותו לאהל מועד לייחד אליו הדיבור, הלא הוא עצמו גם כן משכן, ויש עליו השראת השכינה, ויוכל לדבר עמו בכל מקום שמשא נמצא. ועל כרחק שזכות הכלל ישראל עדיפא מיניה, והשראת השכינה בהמשכן יתירה במעלתה מההשראת השכינה שיש על משה עצמו. ואם כן ממה שנאמר ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד, בזה יש דיבור לישראל 'לאמור', בשבילכם הוא נדבר עמי, במה שאני נקרא לאהל מועד, ולא באה הדיבור אליו באהלו, זאת אומרת גודל מעלתכם אשר בשבילכם הוא נדבר עמי.

*

ונשאל הדברים לימי הפורים הבעל"ט, איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי, בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני (אסתר ב-ה). ובגמרא (מגילה יב:) מאי קאמר, אי ליחוסא קאתי ליחסיה ואזיל עד בנימין. אלא מאי שנא הני, תנא כולן על שמו נקראו, בן יאיר, בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו. בן שמעי, בן ששמע א-ל תפלתו. בן קיש, שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו ע"כ. והיינו שכל השמות הללו אינם שמות אבותיו אלא מעלותיו של מרדכי (ועל דרך שקורין לתלמיד חכם 'בן תורה').

ונראה עוד, דאיתא במדרש (אסתר ו-ב) איש יהודי היה בשושן, איש, מלמד שהיה מרדכי בדורו כמשה בדורו, דכתיב ביה (במדבר יב-ג) והאיש משה עניו מאד, מה משה עמד בפרץ דכתיב (תהלים קו-כג) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ וגו', אף מרדכי כן, דכתיב (אסתר י-ג) דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו, מה משה לימד תורה לישראל, דכתיב (דברים ד-ה) ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים, אף מרדכי כן, דכתיב (אסתר ט-ל) דברי שלום ואמת, וכתוב (משלי כג-כג) אמת קנה ואל תמכור ע"כ. (ועיין במגלה עמוקות ואתחנן אופן מד).

כלל, כי עיקר חשיבות העבודה היא כשיש ניגוד ונסיון, אבל דבר שהוא מבין בחוש, יש כמה אנשים שמוכנים לסבול ולמות עבור אידיולוג שלהם. על כן בחרו ישראל לשמוע כל דברי התורה הזאת רק מפי משה רבינו, ולא מפי הקב"ה בעצמו, ואז יש חשיבות לקיום מצותיו יתברך שמו.

ולכן משה רבינו ששמע כל מצות ה' מפיו של הקב"ה, הרי זה נחקק בדמו ובשרו, עד כי אין מציאות אצלו לעבור על דברי ה', ומוכן היה למסור תמיד הכל עבור מצות ה', ולא היה נחשב בעיניו כל עבודתו, שאין הוא חשוב יותר מנשים וקלי הדעת שמוסרים נפשם על אמונת ה' בלי עבודה יתירה.

ועוד גם זאת, דהנה בגמרא (קידושין שם) הוכיח רבי יעקב דעל כרחק שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מהא שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ובחזירתו נפל ומת וכו'. ופריך ודלמא לא הוה הכי [לא יארע הדבר הזה לעולם, אלא מאריכין ימיו ושנותיו], ומשני מעשה חזא. ופריך ודלמא [אותה שעה] מהרהר בעבודה זרה הוי [ולא היה לכו לשמים], ומשני אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא, אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור ע"ש. ומבואר מזה דבשכר מצוה נכלל שמגין על האדם שלא יבוא גם לידי הרהור עבירה. ומעתה משה רבינו שקיבל כל התורה מפי ה', לא על ידי שליח, יש לו שכר מצוה בהאי עלמא, ואם כן יש עליו הגנה שלא יבוא לידי חטא. ועל כן שפיר היה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, כי להם יש נסיונות רבות, ועם כל זה מקיימים מצות ה', מה שאין כן משה מוגן שלא בא לידי הרהור עבירה.

*

ונחזור לענינינו, שאמר משה לישראל בשבילכם הוא נדבר עמי, דהנה בשבוע העל"ט דברנו בארוכה, במה שמשא לא היה לו חלק בנדבות המשכן לבנות בית להשראת השכינה, כי משה רבינו שזכה לקבל התורה מפי ה', היה העשרת הדברות כתובים על ידיו, ואורייתא וקוב"ה חד, והיה השכינה שורה עליו, על דרך היכל ה'

וביערות דבש (ח"א דרוש ג) כתוב, וז"ל המקובלים אמרו, כי מרדכי גלגול וניצוץ משה, והמן איש מצרי שנהרג ממנו, ולכך בקש לנקום נקמתו, ואסתר ניצוץ בתיה בת פרעה, ולכך לקחה מרדכי לו לבת ע"ש. ובחומת אנך (אסתר ב-ה) כתוב, אי"ש יהודי היה בשושן, בגימטריא מש"ה (עם הכולל) ע"ש.

ומעתה כיון שמרדכי הוא גלגול משה, אם כן נשמתו שמע כל התורה כולה מפי ה', לא על ידי שליח, ושכרו משתלמת בהאי עלמא, ועל כן זכותו מיוחדת שיוכל להשפיע טובות עולם הזה לישראל, דוגמת משה שירד המן בזכותו. ולכן בתחלת סיפור הנס וישועתן של ישראל, הקדים הכתוב לספר במעלת מרדכי שהוא משה בדורו, אי"ש יהודי היה בשושן, שהיה דוגמת משה שקרוי איש. ואמר שוב 'בן' יאיר, דידוע מדברי האר"י ז"ל דגלגול האדם נקרא בתואר 'בן', וזהו כוונתם (ברכות ז). צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק, היינו שגם בגלגולו הראשון היה צדיק.

והנה בלידת משה כתיב ותרא אותו כי טוב (שמות ב-ב), וברש"י כשנולד נתמלא הבית כולו אורה (סוטה יב). ע"ש. ואם כן מרדכי ניצוץ משה הוא ב"ן יאיר, גלגול משה, שנתמלא בלידתו הבית אורה, ושוב קרן עור פניו, ופני משה כפני חמה (בבא בתרא עה). ומשה שמע כל התורה כולה מפי הקב"ה, והוי ב"ן שמע"י, ועל כן באה ישועתן של ישראל על ידו, כי למרדכי משתלם שכר מצותיו גם בעולם הזה.

*

והנה אנו קורין פרשת זכירת עמלק תמיד קודם ימי הפורים, כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה, דכתיב (אסתר ט-כח) והימים האלה נזכרים ונעשים, נזכרים היינו קריאת פרשת זכור, ונעשים היינו מחיית עמלק, מצות פורים (מגילה ל). והענין הוא, כי בפורים יש חיוב מיוחדת בשתיית יין, כמאמרם (שם ז) חייב אינש לאבסומי בפוריא

[להשתכר ביין] עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ונראה בטעמו, דאיתא בגמרא (שבת פח.). ויתיצבו בתחתית ההר [תחת ההר ממש] (שמות יט-ז), מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית [קובא שמטילין בה שכר], ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא [שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה באונס]. אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש [מאהבת הנס שנעשה להם], דכתיב (אסתר ט-כז) קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר ע"כ. ואם כן ימי הפורים הם זמן קבלת התורה מאהבה.

והנה תורה נמשלה לשלשה משקין, מים יין וחלב (תענית ז). ובמדרש (שהש"ר א-ב ג) כי טובים דודין מיין (שיר א-ב), נמשלו דברי תורה ליין, מה יין משמח את הלב כמו שנאמר (תהלים קד-טו) ויין ישמח לבב אנוש, כך דברי תורה משמחין את הלב שנאמר (שם יט-ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב ע"כ. ואמרו עוד (שם ב-ד א') הביאני אל בית היין (שם ב-ד), הביאני הקב"ה למרתף גדול של יין, זה הר סיני ע"כ. ואם כן התורה שאדם מקבל על עצמו באהבה ובשמחה, נמשלה ליין. ולכן לרמז דהדר קבלוהו בימי אחשורוש מאהבה, חייבו חז"ל לאבסומי בפוריא ביין עד אין שיעור, להורות על קבלת התורה בפורים מתוך אהבה ושמחה.

ובהיות כי לרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי (תהלים נ-טז), ויש לקיים תחלה סור מרע ואחר כך ועשה טוב (שם לד-טו). ונירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים (ירמיה ד-א), ועיין בתוספות (פסחים קז: ד"ה נירו). על כן יש להקדים זכירת מחיית עמלק קודם בוא ימי הפורים, כידוע מספ"ה ק שבזה נרמזו למחות חלק העמלק וקליפתו המונח בתוכו של אדם, ואחר כך יוכל לקבל התורה מאהבה בבוא ימי השמחה של פורים.

הגליון הזה נתרב על ידי

מוה"ר ר' יואל גראס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' משה צבי קליין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' שלמה צבי זינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יוסף לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב
--	---	---	---